

UBEYDİYYE

UBEYDİYYE

(العبيدية)

Mürcie'den Ubeyd el-Mükteib'in görüşlerini benimseyen tâli bir fırka (bk. MÜRÇİE).

UBEYDULLAH b. ABBAS

(عبید الله بن العباس)

Ebû Muhammed Ubeydullah b. el-Abbâs b. Abdilmuttalib el-Hâşimî el-Kureşî (ö. 58/678)

Hz. Peygamber'in amcasının oğlu, sahâbî.

620'de Mekke'de doğdu. Babası, Hz. Peygamber'in kendisinden iki veya üç yaş büyük olan amcası Abbas, annesi Resûl-i Ekrem'in hanımlarından Meymûne'nin kız kardeşi Ümmü'l-Fazl Lübâbe bint Hâris'tir. Çocukları çok seven Resûlullah onu da ashabın diğer çocukları gibi zaman zaman terkisine bindirir, kardeşleri Abdullah ve Kesîr ile yarıştırmır, her biri koşuyu tamamlayınca Resûlullah'a sarılır, o da onları kucaklayıp öperdi (*Müsned*, I, 214). Ubeydullah b. Abbas, Hâşimîler'le Emevîler arasındaki anlaşmazlıklarda etkin rol oynayanlardan biriydi. Hâşimîler'in önde gelenleri arasında bulunduğu için Hz. Osman'ın halifeliği döneminden itibaren hep siyasetin içinde yer aldı. Hz. Ali'nin hilâfeti devrinde Yemen valiliğine tayin edildi; 36 (657) ve 37 yıllarında hac emirliğine getirildi. 39'da (660) da hac emirliği için görevlendirildi; fakat Hz. Ali ile iktidar mücadelesine giren Muâviye b. Ebû Süfyan bu göreve Yezîd b. Şecere er-Rehâvî'yi tayin etmek isteyince iki taraf arasında ciddi bir anlaşmazlık ortaya çıktı. Sonunda Şeybe b. Osman'ın hac emîri olması hususunda anlaşma sağlandı. Emevî-Hâşimî mücadelesinde iki taraf Yemen ve Bahreyn üzerinde hâkimiyet kurmaya çalışırken Ubeydullah, Emevîler tarafından öldürülmek istendi. 40 (660-61) yılında Muâviye, Büsr b. Ebû Ertât kumandasında bir orduyu Yemen'e gönderdi. Büsr'ün Yemen'e doğru geldiğini haber alan Ubeydullah yerine kayınpederi Abdullah b. Abdülmedân'ı bırakarak Kûfe'ye kaçtı. Yemen'e ulaşan Büsr, Abdullah ile oğlunu ve Ubeydullah'ın Abdurrahman ve Kusem adlı iki çocuğunu katletti. Babası ve kardeşiyle iki çocuğu gözünün önünde katledilen Ubeydullah'ın hanımı Âişe akli dengesini yitirdi. Daha

sonra Ubeydullah Yemen valiliğine döndü ve Hz. Ali şehid edilinceye kadar (40/661) bu görevini sürdürdü.

Hz. Ali'nin ardından hilâfete gelen oğlu Hasan, Ubeydullah b. Abbas'ı Azerbaycan valiliğine tayin etti. Bu sırada Muâviye, Hz. Hasan ile savaşmak üzere ordu hazırlayıp yola çıkarınca buna karşı gönderilen 12.000 kişilik öncü kuvvetin başına Ubeydullah getirildi. Ancak Muâviye, Kûfe gibi yapısı çok karışık bir toplumu bir arada tutmaya çalışan Hz. Hasan'ın otoritesini sarsmak ve ordusunun mâneviyatını bozmak için çeşitli manevralar yaptı, söylen-tiler yaydı. Neticede meydana gelen karışıklık ve belirsizlik ortamında Ubeydullah kumandanlık görevinden ayrılıp Muâviye'nin safına katıldı. Onun böyle kritik bir zamanda Emevîler'in tarafına geçmesi tarih kitaplarında çokça tartışılan bir konu olmuştur. Tarihçilerin bir kısmı kendisini ihanetle suçlamış, bazıları ise Hasan'ın Muâviye ile barış yapacağını anlayınca onun bu kararı aldığını belirtmiştir (Abdürrezzâk es-San'ânî, V, 461; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, III, 408). Ubeydullah'ın Muâviye'nin tarafına 1 milyon dirhem karşılığında geçtiğini iddia edenler de vardır (Belâzürî, III, 284; Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, s. 73). Sonunda Hz. Hasan'ın ordusunun direnci kırıldı, ordu çözülme sürecine girdi; kontrolü kaybeden Hasan Rebîülevvel 41'de (Temmuz 661) halifeliği Muâviye'ye bıraktı. Bunun üzerine Ubeydullah'ın Azerbaycan valiliği ve kumandanlığı da sona erdi.

Ubeydullah siyasetin yanında ticaretle de uğraştı, varlıklı bir insan olarak yaşadı. Elindekini insanlarla paylaşmayı sevdiği, sık sık ziyafet verdiği, kurban keserek insanlara dağıttığı için cömertliği Araplar arasında darbimesel haline geldi ve "Tey-yârü'l-Furât" (Fırat akıntısı) lakabıyla anıldı. Ubeydullah'ın bu özelliği Abbas'ın oğulları hakkında söylenen, "Fıkıh bilgisi, cömertlik ve güzellik isteyen Abbas'ın oğullarının evine gitsin; fıkıh Abdullah'ta, cömertlik Ubeydullah'ta, güzellik Fazl'dadır" şeklindeki meşhur sözde vurgulanmıştır. Ubeydullah 58'de (678) Medine'de vefat etti. 85 (704) veya 87 (706) yıllarında yahut kesin tarih belirtilmeden Yezîd b. Muâviye'nin hilâfeti zamanında (680-683) öldüğü, bu arada Yemen'de vefat ettiği de zikredilmiştir. Ubeydullah'ın Hz. Peygamber'den bir rivayeti bilinmekte (Nesâî, "Talâk", 12), bu rivayetin mürsel olduğu da söylenmektedir. Onun diğer sahâbîlerden rivayet ettiği az sayıdaki bazı hadisler kaynaklarda yer almaktadır. Kendisinden oğlu Abdullah ile Atâ b. Ebû Rebâh, İbn Sîrîn ve

Süleyman b. Yesâr gibi tâbiiler nakilde bulunmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, I, 214; Abdürrezzâk es-San'ânî, *el-Muşannef* (nşr. Habîbürrahman el-A'zamî), Beyrut 1403/1983, V, 461; Halîfe b. Hayât, *et-Târîh* (nşr. Ekrem Ziyâ el-Ömerî), Riyad 1405/1985, s. 198, 200, 225; Buhârî, *et-Târîhu's-Şağîr*, I, 169; Belâzürî, *Ensâb*, III, 284; Ya'kübî, *Târîh*, II, 198, 213, 214; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), IV, 442; V, 92-93, 132, 136; Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, *Meğâtilü't-Tâlibiyyin* (nşr. Seyyid Ahmed Sakr), Kum 1374, s. 73; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, III, 383, 408; a.m.f., *Üsdü'l-gâbe* (Bennâ), III, 524-526; Zehebî, *A'lâmü'n-nübela'*, III, 512-514; İbn Hacer, *el-İşâbe*, II, 437-438; a.m.f., *Tehzîbü't-Tehzîb*, VII, 19-20; C. E. Bosworth, "Ubayd Allâh b. al-'Abbâs b. 'Abd al-Muttalib", *El²* (İng.), X, 761.

ABDULLAH KARAHAN

UBEYDULLAH b. ABDULLAH

(عبیدالله بن عبدالله)

Ebû Abdillâh Ubeydullah b. Abdillâh b. Utbe b. Mes'ûd el-Hüzelî (ö. 98/716)

Medineli meşhur yedi tâbiin fakihinden biri.

Dedesı Utbe, Abdullah b. Mes'ûd'un kardeşidir. Büyük Arap kabilelerinden Hüzeyl'e mensuptur. Ubeydullah Medine'de vefat etmiş, vefat tarihi konusunda 94 (712-13), 95, 97, 98, 99, 102 gibi farklı tarihler verilmiştir. Bazı tabakat yazarları 98 (716) yılını daha doğru kabul etmektedir. Kaynaklarda âmâ olduğu belirtilmekte, fakat doğuştan mı yoksa sonradan mı gözlerini kaybettiği bilinmemektedir. Bazı eserlerde yer alan "kör oldu" ifadesi bunun sonradan meydana geldiğini düşündürmektedir. Tâbiinin ikinci tabakasında yer alan Ubeydullah, Medine'nin önde gelen âlimlerindendir. Onun iki meşhur talebesi Ömer b. Abdülazîz ile Hz. Hüseyin'in oğlu Zeynelâbidin Ali'dir. Ömer b. Abdülazîz'in, hilâfete geçince onu sık sık rahmetle anıp önemli işlerde rehberliğine ne kadar ihtiyaç duyduğunu ifade ettiği nakledilir. Ubeydullah hem hadis hem fıkıh dalında imam kabul edilmiştir. Onu Kureys'in önde gelen dört âliminden biri sayanlar da vardır (diğerleri Saîd b. Müseyyeb, Ebû Seleme b. Abdurrahman ve Urve b. Zübeyr'dir; bk. İbnü'l-Cevzî, II, 102). Sahâbenin ileri gelen âlimlerinden ders alan Ubeydullah geniş hadis bilgisi yanında onların görüş ve ictihadlarını da öğrenmiş, hadis rivayetinde ve fıkhıta temel bilgilerini kendisine borçlu olduğu İbn Abbas gibi o da kolaylık ve esneklik prensibini be-